

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ"
для студентів спеціальності
8.03050802 "Банківська справа"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри банківської справи.
Протокол № 2 від 20.09.2013 р.

Укладачі: Колодізев О. М.
Тисячна Ю. С.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Регулювання банківської діяльності" для студентів спеціальності 8.03050802 "Банківська справа" всіх форм навчання / укл. О. М. Колодізев, Ю. С. Тисячна. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 46 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, вміщено плани лекцій і семінарських (практичних) занять, матеріал щодо закріплення знань (самостійну роботу, контрольні запитання), критерії оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050802 "Банківська справа".

Для сучасного етапу розвитку фінансового ринку України характерним є його банкоцентрична модель, що відображається у забезпеченні саме банківськими кредитами розширеного відтворення в реальному секторі економіки, окрім власних коштів суб'єктів господарювання. Також банки забезпечують функціонування платіжної системи країни – на банківських рахунках зосереджені кошти, які становлять основу для безготівкових розрахунків, і саме банки здійснюють їх. Надійна та ефективна система розрахунків – це важливий компонент розвинутої економіки.

Враховуючи важливість банківського сектору, забезпечення підвищення ефективності управління банківською діяльністю та запобігання кризовим явищам потребують відповідного регулювання, яке передбачає здійснення банківського нагляду з боку держави в особі Національного банку України, та управління банківськими ризиками на рівні банків. Необхідність регулювання банківської діяльності обумовлена також загостренням конкурентної боротьби між фінансовими посередниками на ринку банківських послуг, динамічністю змін у зовнішньому середовищі, в якому вони функціонують та, як наслідок, зростанням ризикованості здійснюваних операцій.

Отже стійкий стан банківських установ, який в тому числі досягається їх ефективним регулюванням, забезпечує стабільність економіки країни.

Навчальну дисципліну "Регулювання банківської діяльності" віднесено до групи освітньо-професійних дисциплін підготовки магістрів спеціальності 8.03050802 "Банківська справа".

Мета навчальної дисципліни – формування знань та практичних навичок щодо застосування принципів, прийомів і методів регулювання банківської діяльності, набуття вмінь щодо підготовки та використання інформаційної бази для реалізації управління банківськими ризиками на рівні банків та здійснення нагляду за банківською діяльністю на рівні Національного банку України (НБУ).

Для досягнення мети поставлені такі **основні завдання**:
з'ясування сутності і напрямів регулювання банківської діяльності;
вивчення інструментів впливу НБУ на діяльність банку в сучасних

умовах його функціонування;

вивчення системи заходів щодо контролю та активних впорядкованих дій національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками, законодавства України і встановлених нормативів;

вивчення взаємозв'язку ризиків із фінансовими результатами діяльності банку;

узагальнення сучасних підходів до управління банківськими ризиками;

вивчення організації внутрішнього контролю банку як засобу саморегулювання діяльності банку та підвищення її ефективності.

Предметом навчальної дисципліни є діяльність НБУ щодо регулювання функціонування банківських установ та діяльність банків, пов'язана з організацією системи управління банківськими ризиками.

Структура навчальної дисципліни "Регулювання банківської діяльності" наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка магістрів	Галузь знань, напрям підготовки, спеціалізація, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 4; у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота	Галузь знань: 0305 "Економіка та підприємництво"	Вибіркова. Рік підготовки: 1. Семестр: 2
Кількість годин: усього – 144; за змістовними модулями: модуль 1 – 80 год.; модуль 2 – 64 год.	Назва та шифр спеціальності: 8.03050802 "Банківська справа"	Лекції: кількість годин – 30. Практичні (семінарські) заняття: кількість годин – 30. Самостійна робота: кількість годин – 84.
Кількість тижнів викладання дисципліни – 15. Кількість годин на тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Вид контролю: ПМК

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських).

Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання.

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

З метою кращого засвоєння навчального матеріалу дисципліни студенти повинні до його початку опанувати знаннями та навичками в галузі грошей та кредиту, банківських операцій, фінансового менеджменту.

При викладанні навчальної дисципліни "Регулювання банківської діяльності" основна увага приділяється поєднанню теорії і практики, що сприяє оволодінню студентами певних компетентностей.

Компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Згідно з Національною рамкою кваліфікацій перелік предметних компетентностей у розрізі тематики навчальної дисципліни "Регулювання банківської діяльності" та опис кваліфікаційних характеристик рівня 7 ("магістр") у рамках навчальної дисципліни "Фінансовий облік у банках" наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Предметні компетентності та кваліфікаційні характеристики,
якими мають володіти випускники спеціальності 8.03050802
"Банківська справа" освітньо-кваліфікаційного рівня "Магістр"
після вивчення навчальної дисципліни "Регулювання
банківської діяльності"**

Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
1	2	3	4
1. Здатність до проведення реєстрації і ліцензування банківських установ			
Знати вимоги до пакету документів при реєстрації банківської установи. Знати особливості процедури ліцензування діяльності діючих та новостворених банківських установ. Знати умови відкликання ліцензії з	Уміти формувати пакет документів для реєстрації банківської установи. Уміти формувати пакет документів для реєстрації діяльності банківської установи. З позиції працівника НБУ уміти своєчасно виявляти порушення у діях банківських установ	Встановлення комунікативного контакту з клієнтами та контрагентами банку, із співробітниками фінансової установи. Донесення інформації про	Відповідальність за легітимність реєстрації банківських установ та ліцензування їх діяльності. Відповідальність за якість сформованих документів стосовно реєстрації

банку. Розуміти сутність процедур реєстрації банківської установи та ліцензування її діяльності	відповідно до чинного законодавства та відкликати банківську ліцензію. З позиції працівника банківської установи уміти дотримуватися вимог чинного законодавства для уникнення відкликання банківської ліцензії	особливості здійснення процедури реєстрації та ліцензування банківських установ	банківських установ та ліцензування їх діяльності. Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб
--	--	---	---

Продовження табл. 2

1	2	3	4
2. Здатність до проведення контролю економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ			
Знати форми звітностей банку, що подаються до НБУ. Знати методику розрахунку економічних нормативів та вимоги до їх значень. Знати повноваження НБУ у разі невиконання банком економічних нормативів або порушення нормативно-правових актів. Розуміти сутність економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ, та необхідність їх дотримання	Уміти розраховувати економічні нормативи. З позиції працівника банківської установи уміти своєчасно виявляти відхилення значень нормативів від вимог НБУ для уникнення штрафів й інших дій НБУ. З позиції працівника НБУ уміти здійснювати контроль за виконанням лімітів і нормативів банківськими установами та своєчасно реагувати на їх відхилення	Встановлення комунікативного контакту з клієнтами та контрагентами банку, із співробітниками фінансової установи. Донесення інформації про особливості або змінах у розрахунку економічних нормативів та вимог до їх значень	Відповідальність за якість звітності, що надається НБУ для працівника банківської установи Відповідальність за правильність розрахунку та виконання нормативів, встановлених НБУ, для працівника банківської установи. Відповідальність за результати перевірки відповідності значень економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ, вимогам, що до них висуваються з боку НБУ, для працівника НБУ.

			<p>Відповідальність за легітимність дій НБУ у разі невиконання банком економічних нормативів або порушення нормативно-правових актів.</p> <p>Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб</p>
--	--	--	--

Продовження табл. 2

1	2	3	4
3. Здатність до визначення рейтингової оцінки діяльності банків			
<p>Знати методику визначення рейтингової оцінки банку за даними аналізу складових системи "CAMELS".</p> <p>Знати критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу складових системи "CAMELS".</p> <p>Розуміти сутність рейтингової оцінки та її призначення</p>	<p>Уміти формувати інформаційну базу для визначення рейтингової оцінки діяльності банків за системою "CAMELS".</p> <p>Уміти користуватись методикою визначення рейтингової оцінки діяльності банків за системою "CAMELS" та визначати рейтинг банків.</p> <p>Уміти Здійснювати контроль за діяльністю банку за результатами рейтингової оцінки CAMELS</p>	<p>Встановлення комунікативного контакту з клієнтами та контрагентами банку, із співробітниками фінансової установи.</p> <p>Донесення інформації про методику визначення рейтингової оцінки діяльності банків за системою "CAMELS" та критерії за даними аналізу її складових</p>	<p>Відповідальність за якість рейтингової оцінки діяльності банків для працівника НБУ.</p> <p>Відповідальність за прозорість визначення рейтингової оцінки діяльності банків для працівника НБУ.</p> <p>Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб</p>
4. Здатність до інспектування банківських установ			
Знати обмеження та	Уміти створювати	Встановлення	Відповідальність

<p>вимоги відповідно до розроблених періодичних форм звітності банків для визначення необхідності проведення виїзного інспектування банків. Розуміти сутність виїзного інспектування банків та його організацію</p>	<p>інформаційну базу з метою використання її даних для прогнозування банківської діяльності та планування поточного контролю. Уміти складати звіти за результатами інспектування роботи банку. Уміти складати "паспорт нагляду" банку з метою визначення обсягу та природи наглядової діяльності. Уміти складати план виїзного інспектування банку. Уміти здійснювати інспектування діяльності банку. Уміти складати звіти за результатами інспектування роботи банку</p>	<p>комунікативно о контакту з клієнтами та контрагентами банку, із співробітникам и фінансової установи. Донесення інформації про особливості, переваги та недоліки проведення безвиїзного нагляду та інспектування, про необхідність координації їх зусиль</p>	<p>за якість та прозорість інспектування діяльності банків для працівника НБУ. Здатність до подальшого навчання і самовдосконалення та навчання інших осіб</p>
---	---	--	---

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
5. Здатність до проведення роботи з проблемними банками			
<p>Знати етапи проведення роботи з проблемними банками Знати методику оцінки проблемної діяльності банку. Знати умови, за яких необхідне впровадження програми фінансового оздоровлення. Знати умови встановлення режиму фінансового оздоровлення банківської установи. Розуміти сутність роботи з проблемними банками</p>	<p>Уміти здійснювати оцінку проблемної діяльності банку. Уміти розробляти програму фінансового оздоровлення банківської установи. Уміти обґрунтовувати рішення щодо скасування режиму фінансового оздоровлення</p>	<p>Встановлення комунікативного контакту з клієнтами та контрагентами банку, із співробітниками фінансової установи. Донесення інформації щодо визначення проблемної діяльності банку та необхідності фінансового оздоровлення банку</p>	<p>Відповідальність за якість оцінки проблемної діяльності банку для працівника НБУ. Відповідальність за ефективність програми фінансового оздоровлення для працівника НБУ. Відповідальність за рішення щодо скасування режиму фінансового оздоровлення</p>

6. Здатність до управління банківськими ризиками			
Знати етапи процесу управління ризиками. Знати організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку. Знати методи управління банківськими ризиками та як їх застосовувати. Розуміти сутність банківських ризиків та фактори їх виникнення	Уміти ідентифікувати банківський ризик. Уміти використовувати на практиці методики оцінки та управління банківськими ризиками. Уміти обирати адекватні методи управління банківськими ризиками. Уміти здійснювати моніторинг банківських ризиків	Встановлення комунікативного контакту з клієнтами та контрагентами банку, із співробітниками фінансової установи. Донесення інформації щодо особливостей існуючих методик оцінки та управління банківськими ризиками	Відповідальність за адекватність обрання методики оцінки та управління банківськими ризиками. Відповідальність за своєчасне виявлення банківського ризику та вживання відповідних дій. Відповідальність за ефективність програми фінансового оздоровлення для працівника НБУ. Відповідальність за рішення щодо скасування режиму фінансового оздоровлення

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Приступаючи до вивчення навчальної дисципліни, кожен студент має бути ознайомлений з програмою дисципліни, формами організації навчання, зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання навчальної роботи.

Тематичний план навчальної дисципліни складається з двох модулів, кожний з яких об'єднує у собі відносно окремий самостійний блок навчальної дисципліни, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття; самостійна робота студентів. Структура залікового кредиту дисципліни наведена в табл. 3.

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	лекції	практичні (семінарські) заняття	самостійну роботу
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Банківський нагляд			
Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду	2	2	6
Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ	2	2	6
Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ	4	4	10
Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків	2	2	6
Тема 5. Виїзне інспектування банків	4	4	10
Тема 6. Робота з проблемними банками	2	2	10
Разом годин за модулем	16	16	48
Змістовний модуль 2. Управління банківськими ризиками			
Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку.	2	2	6
Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	2	2	6

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
Тема 9. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	2	2	4
Тема 10. Методи управління банківськими ризиками	4	4	10
Тема 11. Контроль за банківськими ризиками	4	4	10
Разом годин за модулем	14	14	36
Усього годин	30	30	84

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Банківський нагляд

Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду

1.1. Необхідність, мета та основні завдання банківського нагляду

Основні причини, що змушують державу взяти на себе функцію банківського нагляду. Головна мета та основні завдання банківського нагляду в Україні. Державні органи, які виконують функції банківського регулювання та нагляду. Система загальних та специфічних функцій банківського нагляду.

1.2. Основні форми, методи та принципи банківського нагляду

Економічні методи регулювання діяльності банків. Превентивні та протекційні заходи з регулювання банківської діяльності. Основні форми здійснення нагляду за діяльністю комерційних банків з боку НБУ.

1.3. Структура та основні напрямки банківського нагляду в Україні

Становлення та перспективи розвитку банківського нагляду в Україні. Система банківського нагляду на рівні центрального та регіонального апарату управління Національного банку України.

Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ

2.1. Створення і реєстрація банківських установ

Суб'єкти проведення вступного контролю. Нормативна база для проведення вступного контролю. Організаційні та функціональні форми банківських установ. Вимоги до засновників та акціонерів банку. Вимоги до статутного капіталу банку. Документи, які подаються до Національного банку України для державної реєстрації банку. Відкриття філій і представництв банків. Підстави для відмови в державній реєстрації банку.

2.2. Ліцензування діяльності банківських установ

Політика держави щодо ліцензування банківських установ. Операції банку, що підлягають ліцензуванню. Умови надання новоствореному банку ліцензії на здійснення банківських операцій. Умови розширення ліцензії функціонуючого банку.

2.3. Відкликання ліцензії на здійснення банківських операцій

Умови відкликання ліцензії з банку. Контроль за дотриманням банком вимог Національного банку України щодо припинення операцій, за якими відкликано ліцензію.

Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ

3.1. Встановлення економічних нормативів для банківських установ та моніторинг їхньої діяльності з боку Національного банку України

Форми звітностей банку, що подаються до Національного банку України для розрахунку економічних нормативів. Методика розрахунку економічних нормативів. Вимоги Національного банку України до значень економічних нормативів.

3.2. Обов'язкові економічні нормативи регулювання діяльності банківських установ

Нормативи капіталу. Нормативи ліквідності. Нормативи кредитного ризику. Нормативи інвестування.

3.3. Встановлення спеціальних значень економічних нормативів

Набуття статусу спеціалізованого банку. Спеціальні значення економічних нормативів для окремих видів спеціалізованих банків.

3.4. Контроль за дотриманням банками економічних нормативів та заходи впливу за їх порушення

Нормативна база безвізного нагляду. Суб'єкти організації безвізного нагляду. Дії Національного банку України у разі невиконання банком економічних нормативів або порушення нормативно-правових актів.

Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків

4.1. Визначення узагальнювальної оцінки фінансового стану банківської установи

Необхідність застосування рейтингового оцінювання банків. Основні компоненти рейтингового оцінювання банку за системою "CAMELS". Етапи проведення рейтингової оцінки за системою "CAMELS". Визначення сукупного рейтингу банку. Порядок погодження та затвердження рейтингу банку.

4.2. Аналіз капіталу

Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу капіталу.

4.3. Аналіз якості активів

Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу якості активів.

4.4. Аналіз надходжень

Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу надходжень.

4.5. Аналіз ліквідності

Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу ліквідності.

4.6. Аналіз чутливості банку до ринкового ризику

Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу чутливості банку до ринкового ризику.

4.7. Аналіз менеджменту

Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу менеджменту.

Тема 5. Виїзне інспектування банків

5.1. Сутність та завдання виїзного інспектування

Порівняння інспектування з безвиїзним наглядом та аудитом. Сутність поняття виїзного інспектування. Головне завдання виїзного інспектування. Комплексна та тематична інспекційні перевірки. Етапи процесу виїзного інспектування.

5.2. Типи ризику та управління ними

Основні сфери ризиків, якими банк має ефективно керувати. Процес управління ризиками. Концепції системи внутрішнього контролю банків.

5.3. Моніторинг ризику

Внутрішній та зовнішній аудит як найпоширеніші системи незалежних перевірок, що застосовує банк для моніторингу ризиків.

5.4. Розроблення плану виїзного інспектування та використання робочого часу

Пріоритети при складанні графіка проведення інспектування на рік. Планові перевірки. Позапланові перевірки. "Паспорт нагляду" банку. Фази процесу виїзного інспектування. Робота з керівництвом банку. Висновок про інспектування.

Тема 6. Робота з проблемними банками

6.1. Визначення проблемного характеру діяльності банку

Департамент із питань роботи з проблемними банками, його функції та об'єкти діяльності. Критерії проблемної діяльності банків. Загальні оцінки визначення проблемного характеру діяльності банку. Заходи органів банківського нагляду в разі виявлення проблем у діяльності банку. Застосування заходів на стадії радикального втручання в діяльність проблемних банків.

6.2. Переведення банку на режим фінансового оздоровлення

Підстави для переведення банківської установи на режим фінансового оздоровлення. Програма фінансового оздоровлення. Обмеження для банківської установи, яку переведено на режим фінансового оздоровлення. Скасування режиму фінансового оздоровлення. Припинення діяльності банку та відкликання ліцензії на здійснення банківських операцій. Ліквідація банку.

Змістовний модуль 2. Управління банківськими ризиками

Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку

7.1. Сутність та фактори виникнення економічних ризиків банку

Напрямки трактування категорії "ризик". Підходи до обґрунтування сутності поняття "ризик". Функції ризику. Причини виникнення ризиків банку.

7.2. Класифікація банківських ризиків

Існуючі підходи до класифікації ризиків. Класифікації ризиків за різними критеріями. Карта фінансових ризиків банку.

7.3. Взаємозв'язок ризиків із фінансовими результатами діяльності банку

Характер впливу ризику на формування результату від фінансових операцій. Кінцеві результати дії ризику в економічній сфері.

Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку

8.1. Зміст, завдання та принципи управління банківськими ризиками

Сутність управління банківськими ризиками банку. Мета управління ризиками банку. Завдання та принципи управління ризиками.

8.2. Етапи процесу управління ризиками

Виявлення та ідентифікація. Вимірювання та оцінювання. Мінімізація або обмеження ризиків банку. Контроль та моніторинг.

8.3. Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку

Сутність ризик-менеджменту банку. Мета ризик-менеджменту банку. Завдання ризик-менеджменту банку. Принципи функціонування ризик-менеджменту. Об'єкт управління у системі ризик-менеджменту банку. Суб'єкти ризик-менеджменту в банку. Організаційне забезпечення системи ризик-менеджменту банку. Рівні в організаційній структурі системи ризик-менеджменту банку. Склад управління ризик-менеджменту банку.

Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків

9.1. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків

Визначені та невизначені фактори ризику. Фактори природної, поведінкової та цільової невизначеності. Об'єктивність і суб'єктивність ризику.

9.2. Методи оцінювання ризику

Метод Монте-Карло. VaR-метод. Метод коефіцієнтного аналізу. Метод рейтингів. Аналітичні методи. Метод "стрес-тестування". Метод дюрації. Метод RAROC. GAP-метод. Метод аналогій.

Тема 10. Методи управління банківськими ризиками

10.1. Методи уникнення банківських ризиків

Відмова від певної банківської діяльності. Виконання банківської діяльності іншим (нетрадиційним) способом. Зміна місця виконання банківської діяльності.

10.2. Методи зниження банківських ризиків

Удосконалення організаційної структури та авторизація. Підвищення кваліфікації персоналу. Удосконалення технічних засобів. Диверсифікація. Лімітування. Моніторинг та контроль. Лобювання банківських інтересів.

10.3. Методи самостійного протистояння банківським ризикам

Самострахування. Принципи створення резервних фондів. Розмір відрахувань до резервного фонду. Метод прямого списання. Спеціальні фонди банку.

10.4. Методи передання банківських ризиків

Страховання. Хеджування. Продаж активів та сек'юритизація. Консорціуми та паралельні кредити. Договори гарантії та поруки. Факторинг та лізинг.

Тема 11. Контроль за банківськими ризиками

11.1. Завдання та функції системи внутрішнього контролю у банку

Сутність внутрішнього контролю у банку. Принципи побудови внутрішнього контролю банку. Основні напрями системи внутрішнього контролю. Мета, завдання, функції системи внутрішнього контролю у банку.

11.2. Організаційна побудова служби внутрішнього контролю у банку

Сутність служби внутрішнього контролю у банку. Основні методи діяльності служби внутрішнього контролю у банку. Підходи до організації служби внутрішнього контролю залежно від розміру банку. Структурні підрозділи банки, залучені до контролю за його ризиками.

11.3. Моніторинг банківських ризиків

Сутність моніторингу банківських ризиків. Складові, що регламентують процес моніторингу. Первинний моніторинг. Періодичність та порядок установлення лімітів. Структурний аналіз як метод моніторингу.

11.4. Інформаційні звіти в системі моніторингу

Первинний об'єкт звітування. Принципи, на основі яких формуються інформаційні звіти служби моніторингу за ризиками. Обов'язкові складові інформаційних звітів за результатами моніторингу. Вимоги до періодичності звітів служби моніторингу за ризиками.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Банківський нагляд

Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду

- 1.1. Необхідність, мета та основні завдання банківського нагляду.
 - 1.2. Основні форми, методи та принципи банківського нагляду.
 - 1.3. Структура та основні напрямки банківського нагляду в Україні.
- Література: [2; 3; 6; 13; 18; 29].

Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ

- 2.1. Створення і реєстрація банківських установ.
 - 2.2. Ліцензування діяльності банківських установ.
 - 2.3. Відкликання ліцензії на здійснення банківських операцій.
- Література: [2; 6; 13; 16; 37; 38].

Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ

- 3.1. Встановлення економічних нормативів для банків та моніторинг їхньої діяльності з боку Національного банку України.
- 3.2. Обов'язкові економічні нормативи регулювання діяльності банківських установ.
- 3.3. Встановлення спеціальних значень економічних нормативів.
- 3.4. Контроль за дотриманням банками економічних нормативів та заходи впливу за їх порушення.

Література: [2; 6; 13; 25].

Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків

- 4.1. Визначення узагальнювальної оцінки фінансового стану комерційного банку.
- 4.2. Аналіз капіталу.
- 4.3. Аналіз якості активів.
- 4.4. Аналіз надходжень.
- 4.5. Аналіз ліквідності.
- 4.6. Аналіз чутливості банку до ринкового ризику.
- 4.7. Аналіз менеджменту.

Література: [6; 13; 27].

Тема 5. Виїзне інспектування банків

5.1. Сутність та завдання виїзного інспектування.

5.2. Типи ризику та управління ними.

5.3. Моніторинг ризику.

5.4. Розроблення плану виїзного інспектування та використання робочого часу.

Література: [6; 13; 24; 26; 28; 29; 32; 36].

Тема 6. Робота з проблемними банками

6.1. Визначення проблемного характеру діяльності банку

6.2. Переведення банку на режим фінансового оздоровлення.

Література: [16; 18; 23; 24; 29; 34].

Змістовний модуль 2. Управління банківськими ризиками

Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку

7.1. Сутність економічних ризиків банку та фактори виникнення.

7.2. Класифікація банківських ризиків.

7.3. Взаємозв'язок ризиків із фінансовими результатами діяльності банку.

Література: [1; 4; 9; 10; 12; 15; 20; 21].

Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку

8.1. Зміст, завдання та принципи управління банківськими ризиками.

8.2. Етапи процесу управління ризиками.

8.3. Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку.

Література: [1; 4; 15; 20; 21; 22; 27; 39].

Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків

9.1. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків

9.2. Методи оцінювання ризику

Література: [1; 5; 9; 20; 39].

Тема 10. Методи управління банківськими ризиками

- 10.1. Методи уникнення банківських ризиків.
- 10.2. Методи зниження банківських ризиків.
- 10.3. Методи самостійного протистояння банківським ризикам.
- 10.4. Методи передання банківських ризиків.

Література: [1; 15; 20; 30].

Тема 11. Контроль за банківськими ризиками

- 11.1. Завдання та функції системи внутрішнього контролю у банку.
- 11.2. Організаційна побудова служби внутрішнього контролю у банку.
- 11.3. Моніторинг банківських ризиків.
- 11.4. Інформаційні звіти в системі моніторингу.

Література: [7; 8; 11; 14; 15; 19; 20; 28; 33; 34; 39].

5. Плани семінарських (практичних) занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу.

У процесі проведення семінарського заняття викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів. Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами виступи, активність у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня

оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язання їх студентами на занятті.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участі студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

Оцінки, отримані студентом за окремі практичні (семінарські) заняття, враховуються при виставленні поточної модульної (практичний модульний контроль) оцінки з навчальної дисципліни.

План проведення практичних (семінарських) занять наведено у табл. 4.

Таблиця 4

План проведення практичних (семінарських) занять

Назва теми	Перелік практичної роботи (опрацьованих питань)	Кількість годин	Література
Змістовний модуль 1. Банківський нагляд			
1	2	3	4
Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду	1. Основні причини, що змушують державу взяти на себе функцію банківського нагляду. 2. Превентивні та протекційні заходи по регулюванню банківської діяльності. 3. Діяльність Базельського комітету з банківського нагляду	2	[2; 3; 6; 13; 18; 29]
Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ	1. Документи, необхідні для реєстрації комерційного банку. 2. Операції банку, що підлягають реєстрації. 3. Політика держави, щодо ліцензування комерційних банків. 4. Умови відкликання ліцензії з банку	2	[2; 6; 13; 16; 37; 38]
Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ	1. Форми звітностей банку, що подаються до НБУ. 2. Методика розрахунку економічних нормативів. 3. Вимоги НБУ до значень економічних нормативів. 4. Статус спеціалізованого банку. 5. Дії НБУ у разі невиконання банком економічних нормативів або порушення нормативно-правових актів	4	[2; 6; 13; 25]

Продовження табл. 4

1	2	3	4
Тема 4.	1. Рейтингове оцінювання банку за	2	[6; 13; 27]

Визначення рейтингової оцінки діяльності банків	системою "CAMEL". 2. Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу капіталу. 3. Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу якості активів. 4. Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу надходжень. 5. Критерії встановлення рейтингової оцінки банку за даними аналізу ліквідності		
Тема 5. Виїзне інспектування банків	1. Порівняння інспектування з безвиїзним наглядом та аудитом. 2. Складові процесу управління ризиком. 3. Вивчення "паспорту нагляду" банку. 4. Фази процесу виїзного інспектування	4	[6; 13; 24; 26; 28; 29; 32; 36]
Тема 6. Робота з проблемними банками	1. Оцінка проблемної діяльності банку. 2. Програма фінансового оздоровлення. 3. Скасування режиму фінансового оздоровлення	2	[16; 18; 23; 24; 29; 34]
Змістовний модуль 2. Управління банківськими ризиками			
Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку	1. Обґрунтування сутності поняття "ризик банку", систематизація факторів виникнення ризику в банку. 2. Види банківських ризиків, їх сутність. Карта фінансових ризиків банку. 3. Характер впливу ризику на формування результату фінансової діяльності банку	2	[1; 4; 9; 10; 12; 15; 20; 21]
Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	1. Необхідність управління банківськими ризиками. 2. Особливості етапів процесу управління ризиками в банку. 3. Методичні рекомендації НБУ щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України	2	[1; 4; 15; 20; 21; 22; 27; 39]
Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків	1. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків 2. Методи оцінювання ризику	2	[1; 5; 9; 20; 39]
Тема 10. Методи управління банківськими ризиками	1. Методи уникнення банківських ризиків. 2. Методи зниження банківських ризиків. 3. Методи самостійного протистояння банківським ризикам. 4. Методи передання банківських ризиків.	4	[1; 15; 20; 30]

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Тема 11. Контроль за банківськими ризиками	1. Особливості функціонування системи внутрішнього контролю у банку. 2. Організація та склад служби внутрішнього контролю у банку. 3. Специфіка здійснення моніторингу банківських ризиків. 4. Вимоги до інформаційних звітів в системі моніторингу банківських ризиків	4	[7; 8; 11; 14; 15; 19; 20; 28; 33; 34; 39]
Разом за навчальною дисципліною (семінарські та практичні заняття)		30	

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань банківської діяльності.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
 2. Робота з вивчення рекомендованої літератури.
 3. Вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.
 4. Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.
 5. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
- Перелік питань для самостійного опрацювання подано в табл. 5.

Таблиця 5

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за модулями та темами)	Література
Змістовний модуль 1. Банківський нагляд		
1	2	4
Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду	1. Необхідність банківського нагляду з боку держави. 2. Основні повноваження регулятивно-наглядових органів. 3. Структура системи банківського нагляду в Україні. 4. Функції банківського нагляду	[2; 3; 6; 13; 18; 29]

Закінчення табл. 4

1	2	3
Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ	1. Перелік документів для реєстрації комерційних банків різних форм власності. 2. Основні етапи процедури реєстрації банку. 3. Перелік документів для ліцензування банківської діяльності. 4. Основні етапи отримання банківської ліцензії	[2; 6; 13; 16; 37; 38]
Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ	1. Основні економічні нормативи, що регулюють діяльність банків та необхідність їх застосування. 2. Ліквідність та платоспроможність банку як необхідна передумова їх сталого розвитку. 3. Необхідність встановлення нормативів ризику	[2; 6; 13; 25]
Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків	1. Необхідність рейтингового оцінювання банків. 2. Основні компоненти рейтингової системи. 3. Фактори, що визначають рейтинг надходжень комерційного банку за системою "CAMELS"	[6; 13; 27]
Тема 5. Виїзне інспектування банків	1. Мета здійснення інспекційної перевірки. 2. Три головні етапи виїзної інспекційної перевірки. 3. Види банківської діяльності, що перевіряються зовнішнім аудитором	[6; 13; 24; 26; 28; 29; 32; 36]
Тема 6. Робота з проблемними банками	1. Зміст та задачі фінансового моніторингу банку. 2. Основні стандарти служби фінансового моніторингу комерційного банку. 3. Головні об'єкти фінансового моніторингу	[16; 18; 23; 24; 29; 34]
Змістовний модуль 2. Управління банківськими ризиками		
Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку	1. Стратегії управління банківськими ризиками	[1; 4; 9; 10; 12; 15; 20; 21]
Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	1. Сутність економічного капіталу та Методи його визначення. 2. Розрахунок економічного капіталу за окремими видами ризиків. 3. Розрахунок економічного капіталу за окремими видами ризиків. 4. Прибутковість капіталу з урахуванням ризиків (метод RAROC)	[1; 4; 15; 20; 21; 22; 27; 39]
Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків	1. Математичні методи оцінювання ризиків. 2. Оцінювання складових факторів ризику валютного портфеля банку	[1; 5; 9; 20; 39]
Тема 10. Методи управління банківськими	1. Порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими	[1; 15; 20; 30]

ризиками	операціями	
Тема 11. Контроль за банківськими ризиками	1. Вимоги до інформаційних звітів в системі моніторингу. 2. Відповідальні за моніторинг банківських ризиків	[7; 8; 11; 14; 15; 19; 20; 28; 33; 34; 39]

7. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду

1. В чому полягає необхідність нагляду за діяльністю банків з боку держави?
2. Які основні функції виконує банківський нагляд?
3. Перелічите основні функції банківського нагляду.
4. Організаційна структура органів банківського нагляду в Україні.
5. У яких організаційно-правових формах можуть створюватися банки в Україні?
6. Який розмір статутного капіталу повинні мати банки різних форм власності?
7. Які територіально відокремлені структурні підрозділи можуть створювати банки?

Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ

1. Який перелік документів необхідний для державної реєстрації банку?
2. Що має містити бізнес-план, який надається при реєстрації банківської установи?
3. Які документи мають підтверджувати професійну придатність та бездоганну ділову репутацію керівництва банку?
4. Які особливості має процес реєстрації банку за участю іноземного капіталу?
5. Яка основна мета ліцензування банківської діяльності?
6. Назвіть основні причини, які змушують НБУ відізвати ліцензію на здійснення банківських операцій.

Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банківських установ

1. З якою метою встановлюються економічні нормативи діяльності банківських установ?
2. Назвіть елементи основного капіталу банку.

3. Назвіть елементи додаткового капіталу банку.
4. Яку мінімальну суму встановлено для залучених коштів на умовах субординованого боргу?
5. Нормативи ризику банківської установи, їх характеристики і значення.
6. Як розраховується норматив миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності?
7. Як розраховується норматив загальної суми інвестування?

Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків

1. Визначення узагальненої оцінки фінансового стану банківської установи за системою "CAMELS".
2. Який стан мають банки, які дістали комплексну рейтингову оцінку "4" або "5".
3. Який стан мають банки, які дістали комплексну рейтингову оцінку "1" або "2".
4. Який стан мають банки, які дістали комплексну рейтингову оцінку "3".
5. Які фактори визначають рейтинг якості активів банку за системою "CAMELS".

Тема 5. Виїзне інспектування банків

1. За яких підстав НБУ може прийняти рішення про проведення позапланової перевірки?
2. У яких випадках здійснюється різновид перевірки банку – вступний контроль?
3. Яким перевіркам підлягають філії банку?
4. Які основні заходи містить процес підготовки до проведення інспектування?

Тема 6. Робота з проблемними банками

1. Здійснення нагляду за проблемними банками.
2. Система раннього реагування на негативні зрушення в діяльності банків.
3. Що таке реорганізація банку та які види реорганізації існують?
4. Протягом якого періоду має бути завершена процедура ліквідації банку?
5. У яких випадках НБУ має право призначити тимчасову адміністрацію банку?

Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку

1. Що таке економічний ризик банку?
2. Що таке внутрішні та зовнішні фактори впливу на економічні ризики банку?
3. Які основні фактори впливають на кожну з двох груп банківських ризиків?
4. Назвіть основні види банківських ризиків.
5. Як ризики впливають на діяльність банку?

Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку

1. Визначте суть та необхідність управління ризиками банку.
2. Основні етапи процесу управління ризиками.
3. В чому полягає управління ризиками, що піддаються кількісній оцінці?
4. В чому полягає управління ризиками, що не піддаються кількісній оцінці?
5. Які мають бути залучені функціональні та структурні підрозділи банку до процесу ризик-менеджменту?
6. Хто несе відповідальність за безпосередню організацію та реалізацію процесу ризик-менеджменту в банку?

Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків

1. Яким етапом процесу управління у технології ризик-менеджменту є виявлення ризиків?
2. Що таке визначені та невизначені фактори ризику?
3. Фактори природної невизначеності мають об'єктивний характер і виникають унаслідок недостатньої вивченості зовнішнього та внутрішнього середовища
4. Які три основні компоненти мають ризику визначати методи оцінювання ризику?
5. В чому полягає коефіцієнтний метод оцінювання банківських ризиків?
6. В чому полягає специфіка VaR-методу?

Тема 10. Методи управління банківськими ризиками

1. Які методи управління банківськими ризиками можна

застосовувати лише до внутрішніх банківських ризиків?

2. В чому полягає специфіка VaR-методу?

3. В чому полягають методи уникнення банківських ризиків?

4. У чому полягають методи зниження банківських ризиків?

5. Яким чином банки можуть самостійного протистояти банківським ризикам

6. У чому полягають методи трансферу банківських ризиків і як вони реалізуються?

Тема 11. Контроль за банківськими ризиками

1. В чому різниця між службами внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту банку?

2. Які види контролю реалізуються під час контролю за банківськими ризиками?

3. На яких трьох основних рівнях організовується система внутрішнього контролю за основними видами ризиків банківської діяльності?

4. В чому полягає моніторинг ризику?

5. Які вимоги висуваються до інформаційних звітів, які формуються службою моніторингу за ризиками?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь);

групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні і групові;

в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:

індивідуальне здавання виконаних робіт;

підготовка реферату для виступу на науковому семінарі;

підготовка реферату для виступу на науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, рольові ігри, презентації. Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у:

- високій мотивації студентів;
- закріпленні теоретичних знань на практиці;
- підвищенні самосвідомості студентів;
- виробленні здатності ухвалювати самостійні рішення;
- виробленні здібності до колективних рішень;
- виробленні здібності до соціальної інтеграції;
- придбанні навичок вирішення конфліктів.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Назва теми	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Змістовний модуль 1. Банківський нагляд	
Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питання "Необхідність застосування банківського нагляду та регулювання банківської діяльності в Україні"
Тема 2. Реєстрація і ліцензування банківських установ	<i>Ділова гра</i> на тему "Реєстрація та ліцензування нового комерційного банку". <i>Презентація</i> роботи в малих групах
Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Необхідність застосування економічних нормативів для регламентації діяльності комерційного банку"

регламентують діяльність банківських установ	
Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків	<i>Ділова гра</i> на тему "Визначення рейтингової оцінки банку". <i>Презентація</i> роботи в малих групах
Тема 5. Виїзне інспектування банків	<i>Міні-лекція, семінар-дискусія</i> з питання "Необхідність перевірок філій банків"
Тема 6. Робота з проблемними банками	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Основні заходи програми фінансового оздоровлення банку"

Закінчення табл. 6

1	2
Змістовний модуль 2. Управління банківськими ризиками	
Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Відмінності трактування категорії "ризик" у результативному та процесному напрямках" <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Аналіз взаємозв'язку між поняттями "ризик" і "невизначеність". <i>Мозкова атака</i> щодо виявлення причин не фінансових ризиків в умовах зростання конкуренції на ринку банківських послуг
Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	<i>Міні-лекція</i> з питання "Формування концепції управління ризиками банку" <i>Робота в малих групах</i> при визначенні відмінностей служб внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту банку. <i>Презентація</i> малими групами "структурні підрозділи банку та їх завдання в системі ризик-менеджменту банку"
Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків	<i>Мозкова атака</i> щодо виявлення взаємозв'язків між різними видами ризиків. <i>Кейс</i> "Джерела виникнення кредитного ризику та їх загальні характеристики
Тема 10. Методи управління банківськими ризиками	<i>Міні-лекція</i> з питання "Обґрунтування методів управління банківськими ризиками". <i>Семінар-дискусія</i> з питання щодо доцільності застосування методів самостійного протистояння банківським ризикам. <i>Робота в малих групах</i> при визначенні напрямів оптимізації управління резервами
Тема 11. Контроль за банківськими ризиками	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в системі контролю за банківськими ризиками". <i>Робота в малих групах</i> "Створення передумов ефективної системи внутрішнього контролю в банку". <i>Презентація</i> малими групами "Роль, функції та повноваження служба внутрішнього контролю"

Проблемні лекції – спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції – передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Робота в малих групах – використовується з метою активізації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Семінари-дискусії – передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Мозкові атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Сутність його полягає в тому, щоб висловити якнайбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій,

інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Рольові ігри (інсценізації) – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації конкретної ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Презентації – виступи перед аудиторією – використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу.

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни "Регулювання банківської діяльності" передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу.

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності студентів, що відповідає певному рівню Національної рамки кваліфікацій України включає поточний, модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Модульний контроль проводиться у формі колоквиуму або модульної контрольної роботи за відповідний змістовий модуль.

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі заліку у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Підсумкова кількість балів за змістовий модуль може виставляється як сума балів за всіма формами контролю плюс оцінка за колоквиум.

Поточний контроль передбачає наступні види:

1. *Усне опитування* – найбільш поширений метод контролю знань студентів. При усному контролі встановлюється безпосередній контакт між викладачем і студентом, в процесі якого викладач отримує широкі

можливості для вивчення індивідуальних особливостей засвоєння студентами навчального матеріалу

2. *Фронтальне опитування* проводиться у формі бесіди викладача з групою. За його допомогою викладач може перевірити виконання студентами домашнього завдання, з'ясувати готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового навчального матеріалу, який був тільки що розібраний на занятті.

3. *Індивідуальне опитування* передбачає ґрунтовні, розгорнуті відповіді студентів на питання, що відноситься до досліджуваного навчального матеріалу. Питання індивідуального опитування стимулюють студентів логічно мислити, порівнювати, аналізувати, доводити, підбирати переконливі приклади, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити обґрунтовані висновки.

4. *Письмові контрольні роботи* – ефективний метод перевірки й оцінки знань, умінь і навичок студентів, а також їх творчих здібностей і дають можливість в найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами групи та визначити напрямки для індивідуальної роботи з кожним. Однорідність робіт, що виконуються студентами, дозволяє пред'являти до всіх однакові вимоги і об'єктивно оцінити результати навчання.

5. *Тестування* – це перевірка знань, що здійснюється у формі відповідей студентів на різні питання. Тестовий контроль дає можливість при незначних витратах аудиторного часу перевірити усіх студентів. Чим більше тестових завдань, тим надійніше оцінка знань. Тести є "закритими", тобто мають варіанти відповідей; питання є стислими і абсолютно ясними; оптимальна кількість відповідей не перевищує 4–6. Кожен варіант відповіді є стислим і абсолютно ясним.

6. *Колоквіум* – це форма перевірки і оцінювання знань студентів в системі освіти у вищих навчальних закладах. Являє собою проміжний міні-екзамен, що проводиться з ініціативи викладача. Має на меті оцінити поточний рівень знань студентів та вміння їх застосовувати у практичній діяльності. На колоквіум виносяться усі пройдені теми і студент, як на підсумковому іспиті, отримує єдину оцінку, яка йде в залік з дисципліни

Підсумковий контроль з дисципліни "Регулювання банківської діяльності" проводиться у формі заліку, який полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу та на підставі результатів виконання

ним певних видів робіт на практичних, семінарських заняттях та самостійної роботи.

Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум 100 балів), визначається як сума (проста) балів за результати успішності студента при поточному контролі, включаючи колоквіум або підсумкову комплексну контрольну роботу.

Бали, отримані за колоквіум або підсумкову комплексну контрольну роботу, додаються до балів за поточну успішність. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. Сумарний результат у балах складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – незараховано" і заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за формами та методами навчання представлено у табл. 7.

Таблиця 7

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістовного модулю		Лекції	Практичні	Поточні КР	КОЛОКВІУМ	Сума балів
Змістовний модуль 1	Тема 1. Організація системи банківського регулювання та нагляду				24	50
	Тема 2. Реєстрація і ліцензування банків	1	1			
	Тема 3. Встановлення і контроль економічних нормативів, що регламентують діяльність банків	1	2			
	Тема 4. Визначення рейтингової оцінки діяльності банків	1	1			
	Тема 5. Виїзне інспектування банків	1	2			
	Тема 6. Робота з проблемними банками	1	1	14		
Змістовний модуль 2	Тема 7. Теоретичні засади оцінювання економічних ризиків банку	1	1		24	50
	Тема 8. Процес управління банківськими ризиками, організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	1	1			
	Тема 9. Ідентифікація та оцінювання банківських ризиків	1	1			
	Тема 10. Методи управління банківськими ризиками	1	2	15		
	Тема 11. Контроль за банківськими ризиками	1	1			
Сума балів		10	13	29	48	100

Структура колоквіуму за змістовим модулем 1

Завдання 1 (стереотипне) – 4 балів

Необхідно розв'язати тести (одна вірна відповідь – 0,5 бала):

1.1. Визначить протягом якого періоду з дня державної реєстрації юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, зобов'язана подати НБУ документи для отримання банківської ліцензії:

- а) впродовж трьох місяців;
- б) впродовж півріччя;
- в) протягом року.

1.2. Визначить зайве у переліку причин, з яких НБУ може відкликати банківську ліцензію:

- а) якщо було виявлено, що документи, надані для отримання ліцензії, містять недостовірну інформацію;
- б) якщо банк не виконав жодної банківської операції протягом півріччя з дня отримання банківської ліцензії;
- в) у разі порушення закону або нормативно-правових актів національного банку України, що спричинило значну втрату активів і настання неплатоспроможності банку;
- г) на підставі висновку тимчасового адміністратора про неможливість приведення банку у правову відповідність з вимогами цього закону та нормативно-правових актів національного банку України;
- д) недоцільності виконання плану тимчасової адміністрації щодо реорганізації банку.

1.3. Державний банк створюється за рішенням:

- а) Кабінету Міністрів України;
- в) НБУ.
- б) Міністерства фінансів України;

1.4. Куратором служби банківського нагляду при НБУ є:

- а) заступник Голови Національного банку України;
- б) Голова Національного банку України.

1.5. За допомогою інспекційних перевірок, які аспекти діяльності банків можна перевіряти:

- а) достовірність звітності;
- б) стійкість фінансового стану;
- в) надійність управління банком;
- г) всі відповіді правильні.

1.6. Що відносять до протекційних заходів:

- а) рефінансування КБ Центральним банком;
- б) диверсифікованість банківських ризиків;
- в) обмеження виконуваних операцій;
- г) управління КБ.

1.7. Порядок видачі комерційним банкам, які набули статусу юридичної особи, дозволу на здійснення певних або всіх банківських операцій – це:

- а) реєстрація;
- б) банківський нагляд;
- в) контроль;
- г) ліцензування.

1.8. Визначить зайве у переліку причин, з яких НБУ має право відмовити у видачі банківської ліцензії юридичній особі, яка має намір здійснювати банківську діяльність:

- а) подано неповний пакет документів, необхідних для видачі банківської ліцензії;
- б) документи, подані для видачі банківської ліцензії, містять недостовірну інформацію;
- в) документи, подані для видачі банківської ліцензії, не відповідають вимогам законів України та нормативно-правових актів Національного банку України.

Завдання 2 (діагностичне) – 4 балів

Розрахуйте сукупну рейтингову оцінку за рейтинговою системою CAMEL для групи умовних банків за даними, наведеними у таблиці.

№ п/п	Елементи рейтингової системи	Умовні бали		
		Банк А	Банк Б	Банк В
1	Якість капіталу	4	3	3
2	Якість активів	3	1	2
3	Дохідність	4	2	2
4	Ліквідність	3	3	1
5	Якість менеджменту	4	4	2

Визначте основні характеристики цих банків відповідно до отриманих сукупних рейтингів. Зробіть висновки щодо особливостей нагляду за цими банками з боку Національного банку України.

Завдання 2 (діагностичне) – 6 балів

Визначить норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) та зробити висновки щодо дотримання вимог по його мінімальному розміру за таких умов:

Залишок коштів ПАТ "Голд" за балансом на 01.01.2013 р.

Стаття активу балансу	Сума, тис. грн
1. Банківські метали	235
2. Облігації Державної іпотечної установи	35
3. Облігації внутрішньої позики м. Київ	19
4. Валюта та банківські метали до отримання за іншими опціонними контрактами	23
5. Валюта та банківські метали до отримання, за купленими опціонними контрактами з метою хеджування	44
6. Депозити овернайт, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас	18
7. Кредитна заборгованість Міжнародної фінансової корпорації	7
8. Іпотечні кредити, що надані фізичним особам у національній валюті та повністю забезпечені заставою нерухомого майна житлового призначення	143
9. Прострочена заборгованість за кредитами, які надані органам державної влади та місцевого самоврядування	57
10. Кредити, надані суб'єктам господарювання	183

Завдання Е (евристичне) – 10 балів

Установою Національного банку України на підставі матеріалів інспекційної планової перевірки застосовано до банку письмове застереження. У письмовому застереженні Національний банк висловив банку своє занепокоєння станом його справ, указав на допущені порушення з метою їх усунення та конкретні заходи, яких йому необхідно вжити з метою уникнення ризикової банківської практики та запобігання порушенням нормативно-правових актів із банківської діяльності, установив строки їх усунення, зокрема, щодо:

усунення порушень банком економічних нормативів;

виправлення (коригування) фінансової звітності банку за результатами інспекційної планової перевірки.

Завдання:

1. Визначити порядок застосування Національним банком України до банків письмового застереження.

2. Пояснити, як повинен діяти банк після отримання письмового застереження Національного банку України.

Критерії оцінювання колоквиуму за модулем 1

Визначення загальної оцінки за результатами колоквиуму здійснюється як сума оцінок за кожне завдання з врахуванням наступних критеріїв оцінювання:

Завдання 2 (має 4 балів).

4 бали	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення помилок, за вірним алгоритмом, який демонструє володіння понятійним апаратом та відповідними методами
2 – 3 бали	вирішення завдання з незначною кількістю помилок
0,5 – 1 бал	вирішення завдання зі значною кількістю помилок

Якщо завдання не вирішено, оцінка не ставиться.

Завдання 3 (має 6 балів).

6 балів	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення методологічних помилок, з чітким володінням понятійним апаратом та відповідними методами
4 – 5 балів	вирішення завдання концептуально вірно, якщо правильно визначений алгоритм розв'язання завдання, загальний підхід до вирішення завдання свідчить про добре володіння студентом матеріалом
2 – 3 бали	вирішення завдання не в повному обсязі, з допущенням неточностей
1 бали	вирішення завдання зі значною кількістю помилок

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Завдання 4 (має 10 балів).

10 балів	завдання вирішено системно правильно. Продемонстровані знання вітчизняного та зарубіжного досвіду управління банківськими ризиками, вміння самостійно використовувати нормативні джерела, інструктивні матеріали з регулювання банківської діяльності. Усі розрахунки мають бути здійснені вірно.
8 – 9 балів	концептуально правильне вирішення завдання, причому продемонстровані системні знання навчального матеріалу та вміння використовувати нормативно-правові матеріали, що відповідають змісту завдання, проте допущені незначні неточності
6 – 7 балів	при розв'язанні завдання мають місце частково помилкові аргументації щодо результатів реалізації методу розв'язання завдання, яке виконано без аргументації дій та наявності комплексного бачення проблеми, припущені концептуальні помилки
3 – 5 балів	при виконанні завдання студент демонструє часткове вміння вирішувати типові завдання та використовувати теоретичні знання, але без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал, нормативно-правові матеріали, і припускається суттєвих помилок
1 – 2	при вирішенні завдання спостерігається неопанування значної

бали	частини програмного матеріалу, якщо студент не може правильно виконати завдання, стикається зі значними труднощами в процесі обліку банківських операцій
------	--

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Структура колоквиуму за змістовим модулем 2

Завдання 1 (стереотипне) – 5 балів

Необхідно розв'язати тести (одна правильна відповідь – 0,5 бала):

1.1. Наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливе сприйняття іміджу фінансової установи клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками) або органами нагляду:

- а) ризик репутації;
- б) юридичний ризик;
- в) стратегічний ризик.

1.2. Наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів та товарів і курсів іноземних валют за тими інструментами, які є в торговельному портфелі, – це:

- а) ринковий ризик;
- б) юридичний ризик;
- в) стратегічний ризик.

1.3. В контексті управління банківськими ризиками стратегію нагляду, тобто які конкретні заходи щодо конкретного банку будуть вжиті банківським наглядом Національного банку і які ресурси будуть для цього виділені, визначає:

- а) оцінка сукупного ризику;
- б) якість управління ризиком;
- в) напрям ризику.

1.4. Сукупний ризик – це:

а) узагальнений висновок, який відображає рівень занепокоєння органів нагляду, зважаючи як на кількість ризику, так і на якість управління ризиком, з урахуванням відносного значення кожного з цих аспектів;

- б) сукупність усіх ризиків банку;
- в) сукупна оцінка усіх ризиків банку.

1.5. Визначить підрозділ, який повинен підпорядковуватись безпосередньо голові правління (керівнику вищого виконавчого органу банку), мати повну незалежність (структурну та фінансову) від підрозділів банку, що безпосередньо приймають ризики та які реєструють факт прийняття ризику та контролюють його величину:

- а) підрозділ ризик-менеджменту;
- б) підрозділ внутрішнього аудиту;
- в) підрозділ управління активами і пасивами.

1.6. Здійснює нагляд за дотриманням системи внутрішнього контролю банку, здійснює оцінку адекватності систем управління ризиками та може вносити пропозиції спостережній раді та правлінню щодо їх вдосконалення та виступає інструментом для контролю роботи правління банку спостережною радою:

- а) підрозділ ризик-менеджменту;
- б) підрозділ внутрішнього аудиту;
- в) підрозділ управління активами і пасивами.

1.7. Загальну концепцію управління ризиками в банку, основні засади організаційної структури банку визначає:

- а) спостережна рада банку;
- б) правління;
- в) підрозділ ризик-менеджменту;
- г) підрозділ внутрішнього аудиту.

1.8. Визначить групу методів управління банківськими ризиками, реалізація якої передбачає використання методів удосконалення організаційної структури, підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення технічних засобів, диверсифікації, лімітування, моніторингу та контролю:

- а) методи уникнення банківських ризиків;
- б) методи зниження банківських ризиків;
- в) методи самостійного протистояння банківським ризикам;
- г) методи передання банківських ризиків

Завдання 2 (діагностичне) – 4 балів

На підставі наведених даних визначити:

норматив миттєвої ліквідності банку (Н4) для банків А і Б;

норматив поточної ліквідності (Н5) для банку А;
норматив короткострокової ліквідності (Н6) банку для банку Б.

Показники, тис. грн	2013 рік	
	Банк А	Банк Б
Кошти в касі банку	26 541	23 569
Кошти на коррахунку в НБУ	123 123	145 231
Банківські метали	562	458
Надані кредити	87 952	95 874
Боргові цінні папери в портфелі банку на продаж та інвестиції	555	521
Кошти на вимогу фізичних осіб	874 589	874 963
Строкові депозити інших банків	222	241
Субординований борг банку	58	58
Цінні папери власного боргу	145	156
Основні засоби	125 984	156 897
Коротко- та довгострокові кредити, отримані від інших банків	33 658	21 589
Зобов'язання за аваліями	625	489

Завдання 3 (діагностичне) – 6 балів

Використовуючи аналіз дюрації та нижченаведені дані, розрахуйте ризик зміни вартості капіталу банку, викликаний зміною ринкових процентних ставок.

Активи комерційного банку – 1 520 тис. грн.

Зобов'язання комерційного банку – 1 80 тис. грн.

Середньозважені строки погашення активів – 3,2 року.

Середньозважені строки погашення пасивів – 2,5 року.

Ставка дисконтування була 12 %, а за 2 роки зросла на 6 пунктів.

Визначте розмір чистого кредитного ризику за кожною групою кредитів; розмір страхового резерву за кожною групою кредитів; загальну суму страхового резерву відповідно до даних таблиці, враховуючи, що забезпеченням за видані кредити є нерухоме майно та кошти на депозиті, що обліковується на позабалансових рахунках (таблиця):

Таблиця

Структура кредитного портфеля ПАТ "Кортеж" на 01.03.2013 р.

Вид кредиту	Сума, тис. грн	Забезпечення	Сума, тис. грн
стандартні	2 000	нерухоме майно	1 200
під контролем	2 500	депозити	2 300
субстандартні	1 000	нерухоме майно	300

сумнівні	500		
безнадійні	100		

Завдання 4 (евристичне) – 10 балів

За даними балансу банку "Імідж" відомі такі показники:
загальні активи банку – 1 200 000 тис. грн;
зобов'язання банку – 900 000 тис. грн;
фактична заборгованість за всіма великими кредитами – 850 000 тис. грн;
сукупна заборгованість за позиками наданими одному позичальнику (юридичній особі) – 50 000 тис. грн;
сума врахованих векселів цього позичальника – 4 000 тис. грн;
позабалансові зобов'язання за всіма великими кредитами – 150 000 тис. грн.
Визначити максимальний розмір кредитного ризику на одного позичальника та розрахувати норматив великих кредитних ризиків, якщо регулятивний капітал банку збігається з власним капіталом.
Проаналізувати отримані результати.

Критерії оцінювання колоквиуму за модулем 2

Завдання 2 (має 4 балів).

4 бали	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення помилок, за вірним алгоритмом, який демонструє володіння понятійним апаратом та відповідними методами
2 – 3 бали	вирішення завдання з незначною кількістю помилок
0,5 – 1 бал	вирішення завдання зі значною кількістю помилок

Якщо завдання не вирішено, оцінка не ставиться.

Завдання 3 (має 6 балів).

6 балів	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення методологічних помилок, з чітким володінням понятійним апаратом та відповідними методами
4 – 5 балів	вирішення завдання концептуально правильно, якщо правильно визначений алгоритм розв'язання завдання, загальний підхід до вирішення завдання свідчить про добре володіння студентом матеріалом
2 – 3 бали	вирішення завдання не в повному обсязі, з допущенням неточностей
1 бал	вирішення завдання зі значною кількістю помилок

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Завдання 4 (має 10 балів).

10 балів	завдання вирішено системно правильно. Продемонстровані знання щодо управління банківськими ризиками, уміння самостійно використовувати нормативні джерела, інструктивні матеріали з управління банківськими ризиками. Усі розрахунки мають бути здійснені вірно.
8 – 9 балів	концептуально правильне вирішення завдання, причому продемонстровані системні знання навчального матеріалу та вміння використовувати нормативно-правові матеріали, що відповідають змісту завдання, проте допущені незначні неточності
6 – 7 балів	при розв'язанні завдання мають місце частково помилкові аргументації щодо результатів реалізації методу розв'язання завдання, яке виконано без аргументації дій та наявності комплексного бачення проблеми, припущені концептуальні помилки
3 – 5 балів	при виконанні завдання студент демонструє часткове вміння вирішувати типові завдання та використовувати теоретичні знання, але без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал, нормативно-правові матеріали, і припускається суттєвих помилок
1 – 2 бали	при вирішенні завдання спостерігається неопанування значної частини програмного матеріалу, якщо студент не може правильно виконати завдання, стикається зі значними труднощами в процесі обліку банківських операцій

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

11. Рекомендована література

1. Азаренкова Г. М. Аналіз моделювання і управління ризиком (у схемах та прикладах) : навч. посібн. / Г. М. Азаренкова. – Львів : "Новий Світ – 2000", 2010. – 240 с.
2. Банківська система України : монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренева, К. Ф. Черкашина та ін. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 187 с.
3. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.
4. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар та ін. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. – 152 с.
5. Бойківська Л. І. Методи оцінок банківських ризиків / Л. І. Бойківська // Актуальні проблеми розвитку регіону. – 2009. – № 5. – С. 164–168.

6. Васюренко О. В. Банківський нагляд: підручник / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. – К. : Знання, 2011. – 503 с.
7. Дзедзик І. Б. Внутрішньобанківська система здійснення фінансового моніторингу операцій / І. Б. Дзедзик // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України", 2009. – № 24. – С. 293–301.
8. Дмитров С. О. Фінансовий моніторинг в банку : навч. посібн. / С. О. Дмитров [та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2008. – 336 с.
9. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навч. посібн. / Л. І. Донець. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
10. Ковальчук О. В. Причини виникнення та функції ризику в діяльності банку / О. В. Ковальчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 3 (12). – С. 197–200.
11. Краснова І. Внутрішній контроль у банку: завдання та організація / І. Краснова // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 9. – С. 40–42.
12. Кудіна В. Г. Класифікація ризиків у банківській сфері: теорія та практика / В. Г. Кудіна // Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля. – 2011. – № 15 (169). – Ч. 2. – С. 34–39.
13. Міщенко В. І. Банківський нагляд : підручник / В. І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наук. дослідж. НБУ ; Ун-т банк. справи НБУ, 2010. – 497 с.
14. Очеретько Л. М. Внутрішній аудит і контроль у комерційних банках / Л. М. Очеретько, М. І. Касьян // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2010. – Вип. 2. – С. 146–150.
15. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – 2-ге вид. ; [перероб. та доп.]. – К. : Вид. КНЕУ, 2004. – 468 с.
16. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – С. 30.
17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 40. – Ст. 365.
18. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 238.

19. Спяк Г. Система внутрішнього контролю банків України: стан та тенденції розвитку / Г. Спяк, Т. Фаріон // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2010. – Вип. 7. – С. 166–169.
20. Управління банківськими ризиками : навч. посібн. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2007. – 600 с.
21. Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. – 283 с.
22. Фалюта А. В. Этапы управления рисками банка / А. В. Фалюта // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.6 – С. 276–282.
23. Зміни до Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України від 18.11.2009 р. № 683. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=59216>.
24. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. за № 368 [Електронний ресурс] / Документ z0096-12, редакція від 28.12.2011 р., чинний; доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу : / <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
25. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою Правління НБУ від 24.10.2011 р. № 373 [Електронний ресурс] / Документ z1288-11, редакція від 12.02.2013 р., чинний; доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11>.
26. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] / Затверджені постановою Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 36. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36985>.
27. Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України [Електронний ресурс] / Затверджені постановою Правління НБУ від 06.09.2007 № 324. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0324500-07>.

28. Положення про Комісію Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків : Постанова Правління Національного банку України від 09.11.98 № 470 / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0470500-98>.

29. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою "CAMEL". Затверджене Постановою Правління НБУ від 8.05.2002 р. № 171. [Електронний ресурс] / Документ № 60, редакція від 23.02.2005 р., чинний; доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу : [/ http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02).

30. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23 [Електронний ресурс] / Документ z0231-12, редакція від 02.08.2013 р., чинний; доступний з офіційного сайту Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.

31. Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України [Електронний ресурс] / [Затверджені постановою Правління НБУ від 19.03.2003 р. № 124]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0353-03>.

32. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.

33. Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства : Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 369 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0845-01>.

34. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Правління Національного банку України від 14.05.2003 р. № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0381-03>.

35. Про особливості реорганізації банку за рішенням його власників : Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 27.06.2008 р. № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0845-08>.

36. Про планування та порядок проведення інспекційних перевірок : Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17 липня 2001 року № 276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01>.

37. Про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій : Положення, затверджене постановою Правлінням Національного банку України від 17.07.2001 р. № 275 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0730-01>.

38. Про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень : Положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 31.08.01 р. № 375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0906-01>.

39. Про схвалення методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України : Постанова Правління Національного банку України від 6 серпня 2009 № 460. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0460500-09>. – 24.03.2011.

Ресурси мережі Інтернет

40. ЛигаБизнесИнформ. – Режим доступу : www.liga.net.

41. Нормативные акты Украины. – Режим доступу : www.nau.kiev.ua.

42. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

43. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

Зміст

Вступ.....	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	5
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	9
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами.....	10
4. План лекцій.....	16
5. Плани семінарських (практичних) занять.....	18
6. Самостійна робота студентів.....	21
7. Контрольні запитання для самодіагностики.....	23

8. Індивідуально-консультативна робота	26
9. Методики активізації процесу навчання	26
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	29
11. Рекомендована література.....	41

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ"
для студентів спеціальності
8.03050802 "Банківська справа"
всіх форм навчання**

Укладачі: **Колодізєв Олег Миколайович**
Тисячна Юнна Сергіївна

Відповідальний за випуск **Колодізєв О. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 37 ЕВ. Обсяг 46 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*